

ΕΙΝΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΛΟΣ Ή ΚΑΚΟΣ; ΜΠΟΡΕΙ Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΝΑ ΑΛΛΑΞΕΙ; (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

Αυτό το ερώτημα είναι πολύ παλιό και άπτεται της φύσης του ανθρώπου και των όντων. Ο ρεαλισμός (θα τον ονόμαζα υπαρκτό ρεαλισμό, γιατί αληθινό ρεαλισμό δεν μπορούμε προς το παρόν να έχουμε) θεωρεί ότι ο άνθρωπος είναι κακός, γιατί για

χιλιάδες χρόνια έτσι τον ξέρουμε. Η αντίπαλη θεωρία εκλαμβάνει τον άνθρωπο ως καλό, αλλά υπό την έννοια ότι είναι ήδη τώρα καλός με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το άμεσο παρόν.

Τι σημαίνει όμως ο όρος “κακός”; Δεν είναι τόσο εύκολο να δώσουμε ένα εννοιολογικό περιεχόμενο στον όρο αυτό, παρά μόνο συναισθηματικό. Έτσι, κακό θεωρούμε αυτό που μας προκαλεί οδύνη και κόπο. Αλλά αυτό προφανώς δεν αρκεί. Αφ’ ενός μεν γιατί και κάτι καλό μπορεί να προκαλέσει οδύνη και αφ’ ετέρου γιατί και κάτι κακό μπορεί να μας κάνει να αισθανόμαστε ελεύθεροι και ήσυχoi. Εκεί βρίσκεται το πρόβλημα, στο ότι η αίσθηση της άνεσης, της ασφάλειας και της ευχαρίστησης μπορεί να αποτελούν κάτι κακό υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Όπως για παράδειγμα συνέβη με το χρήμα που έδωσε αίσθημα ασφάλειας και άνεσης στη Δύση, ενώ προετοιμαζόταν η σημερινή κρίση και αποδείχθηκε ένας παραπλανητικός παράγοντας που αποκοίμισε το ανθρώπινο πνεύμα, με συνέπεια να αποδομηθούν, τελικά, τα σταθερά σημεία της ανθρώπινης ζωής καθώς και οι δυνατότητες του μέλλοντος.

Χρειάζεται, λοιπόν, μία κάπως βαθύτερη αντίληψη γι’ αυτό που ο

άνθρωπος αποκαλεί “κακό”. Αυτό που ονομάζουμε κακό είναι συνήθως και σε γενικές γραμμές αυτό που προκαλεί, αφ’ ενός μεν, ρήγμα στην κοινωνία ή και μέσα στον ίδιο τον άνθρωπο, διασπώντας τη συνοχή και των δύο και της σχέσης μεταξύ τους. Ένας απόλυτος ορισμός για το κακό του ανθρώπου θα προϋπέθετε ότι γνωρίζουμε τη φύση όχι μόνο του ανθρώπου αλλά και του Όντος, δηλαδή της Ολότητας που είναι η πηγή της ατομικής ύπαρξης. Επίσης, θα προϋπέθετε ότι υπάρχει ως καλό μία τέλεια εικόνα, οπότε κάθε παρέκκλιση από αυτήν θα έπρεπε να λογίζεται ως κακό. Αυτά τα δύο είναι καίρια σημεία για σκέψη και παίζουν πολύ κρίσιμο ρόλο για την διάκριση.

Οπότε, έχουμε: α) το πρόβλημα αν υπάρχει η Ολότητα ως Απόλυτο Υποκείμενο ή αν υπάρχει η τυχαιότητα και β) το πρόβλημα αν η τελειότητα είναι ένα είδωλο, μία εικόνα. Δεν θα υπεισέλθω σε ειδικότερες σκέψεις επ’ αυτών, αλλά πιστεύω σε γενικές γραμμές ότι δεν υπάρχει τυχαιότητα σε οντολογικό επίπεδο, αν υπήρχε δεν θα είχαμε καν ζήτημα κακού, και, επομένως, η τελειότητα δεν μπορεί να είναι μία εικόνα πέραν της οποίας υπάρχει το κακό, γιατί κάθε εικόνα είναι περιορισμός, δηλαδή έχει όρια.

Εφ’ όσον ο άνθρωπος και καθετί συνδέεται και προέρχεται από την Ολότητα δεν μπορεί παρά η αληθινή φύση του να είναι καλή.

Εδώ αρχίζει ένα δεύτερο πρόβλημα για εμάς τους ανθρώπους, επειδή ζούμε στον κόσμο του δυαδισμού και όχι στο Απόλυτο και μπορούμε να προσεγγίσουμε τα πράγματα μόνο μέσα από τη συνείδησή μας, δηλαδή αναγκαστικά ατελώς. Σε αυτόν τον κόσμο υπάρχει η ατέλεια, δηλαδή αυτό που είναι ανολοκλήρωτο και πορεύεται στο μέλλον. Η ατέλεια δεν είναι κάτι κακό, ίσα-ίσα αποτελεί θα έλεγα την “καύσιμη ύλη” για την εξέλιξη της συνείδησης προς το καλύτερο. Όμως θα πρέπει να διακρίνουμε αυστηρά την ατέλεια από την οπισθοδρόμηση. Η οπισθοδρόμηση είναι όχι κάτι αναπόφευκτο αλλά μία επιλογή, μία προσκόλληση στο παρελθόν και το έχειν. Εκεί θα μπορούσε κανείς να πει (με κάθε επιφύλαξη, βέβαια, και σύνεση) ότι μπορεί να εμφιλοχωρήσει το κακό, που οδηγεί τον κόσμο σε καταστροφή, οδύνη αλλά και αποδυνάμωση του εαυτού. Ακόμη και αυτοί που

κάνουν όνειρα για το μέλλον μπορεί να λειτουργούν με βάση αυτό το κακό, αν ταυτίζουν το μελλοντικό καλό με τα κριτήρια των ειδώλων και των παρωχημένων ιδανικών που δεν ανταποκρίνονται καν στην πραγματικότητα.

Όπως όμως και να 'χει, στο παρόν ο άνθρωπος όχι μόνον είναι ατελής αλλά και πραγματικά δεν είναι καλός, γιατί δεν χρησιμοποιεί τις δυνατότητές του προς το καλύτερο. Σε αυτό δεν πρέπει να έχουμε αυταπάτες. Έχει σίγουρα τις δυνατότητες για το μέλλον και αυτές αναδύονται μερικές φορές στην ιστορία σε μεγάλη ανάγκη, όπως π.χ. η αυτοθυσία, η γενναιότητα και άλλες.

Σε αυτό το σημείο κατά την γνώμη μου φαίνεται ένα διπλό πρόβλημα για τις δύο σχολές σκέψης, του ρεαλισμού και του αντιθέτου του. Και το πρόβλημα δεν είναι θεωρητικό αλλά απόλυτα πρακτικό.

Αν θεωρήσουμε τον άνθρωπο κακό (αναλλοίωτα και για πάντα), τότε παρεισφρέει στην αντίληψή μας ένα δηλητήριο, μία ματαιότητα για να προσπαθήσει κανείς για το καλύτερο. Τότε ο πολιτισμός δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά την προσπάθεια να χαλιναγωγήσουμε ένα θηρίο. Το ανθρώπινο πεπρωμένο φαίνεται τότε μίζερο και αδιέξοδο. Η προσπάθεια για βελτίωση και ανάδειξη των κρυμμένων δυνατοτήτων πρέπει να γίνεται οπωσδήποτε, αλλά –και εδώ βρίσκεται το πρόβλημα- δεν αφορά την εφαρμογή της στην περίοδο του πολέμου ή τη λήψη τέτοιων άμεσων μέτρων ως εάν βρισκόμαστε σε μια άλλη εποχή του μακρινού μέλλοντος, όταν οι άνθρωποι θα έχουν ξεπεράσει τα αρνητικά τους. Αυτό θα ήταν εγκληματικό για το παρόν, γιατί θα καθιστούσε την όποια κοινωνία θύμα των άλλων. Όμως – και αυτό είναι το σημαντικό – αυτή η αντίληψη για τη βαθιά καλή φύση του ανθρώπου είναι αναγκαία για την περίοδο της ειρήνης, γιατί αυτή και μόνο μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την κατανόηση του τι είναι ο αληθινός πολίτης, δηλαδή αυτός που μπορεί να συμμετέχει υπεύθυνα στην κοινή ζωή, με αυτογνωσία, να υπερασπίζεται στη χώρα του και την κοινωνία του, χωρίς όμως να αδικεί τους άλλους. Μέσα μας φέρνουμε ίχνη όχι μόνο από τον εαυτό μας, αλλά και από το έθνος μας και την ίδια την

ανθρωπότητα ταυτόχρονα και οφείλουμε να τα συνδέσουμε. Αλλά, αν θεωρούμε ότι ο άνθρωπος είναι φύσει κακός, τότε ποιο δικαίωμα έχουμε να επικαλούμαστε το δίκαιο, την ηθική και γιατί να κάνουμε οποιαδήποτε προσπάθεια; θεμελιώνουμε με αυτόν τον τρόπο στον άνθρωπο ασυνείδητα μία σκοτεινή και αναλλοίωτη εικόνα για τον εαυτό του και ταυτόχρονα δικαιολογούμε, χωρίς να το θέλουμε, τα κακώς κείμενα ως αναπόφευκτα. Αν, αντιθέτως, θεωρούμε ότι ο άνθρωπος είναι καλός εδώ και τώρα, τότε έχουμε σκανδαλώδη άγνοια του περιβάλλοντος, κατά περίπτωση ηθελημένη ή αθέλητη, και η αφέλεια αυτή θα οδηγήσει σε αποδυνάμωση το άτομο, την κοινωνία και τον πολιτισμό της, μια και οι άλλοι παράγοντες (εθνικοί και μη) θα επιδιώκουν την κατάκτηση και την καταστροφή και το μόνο που θα τους αντιτάσσεται θα είναι μία “καλοκάγαθη” παθητικότητα και “αφέλεια”. Αλλά η αφέλεια δεν είναι αθωότητα.

Στην πραγματικότητα, και οι δύο σχολές σκέψης συμφωνούν σε ένα πράγμα: ότι το λεγόμενο καλό αποτελεί μία αδυναμία. Έτσι, η μεν ρεαλιστική σχολή δεν μπορεί να φανταστεί ότι η υπεράσπιση της πατρίδας μπορεί να γίνει ταυτόχρονα με την καλλιέργεια των θετικών, γιατί, υποτίθεται, τα θετικά αποτελούν μία αδυναμία, ενώ η αντίθετη σχολή, για να αποφύγει τις συγκρούσεις, φαντασιώνεται ότι η αδυναμία, ο αφοπλισμός και η υποχωρητικότητα ως καλό θα εξασφαλίσουν την αποφυγή των συγκρούσεων και ότι οι άνθρωποι θα ζήσουν εν ειρήνη με μερικά απλά μέτρα όπως την ανάμειξή τους, την κατάργηση των συνόρων και άλλα. Εν τέλει, το κοινό τους χαρακτηριστικό είναι ότι το καλό αποτελεί μία αδυναμία, παθητικότητα και αφοπλισμό.

Πιστεύω ότι η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική και ότι το καλό είναι η πραγματική ισχύς και ότι πρέπει να λειτουργεί με πληρότητα, τόσο με τα μέσα του κόσμου όσο και με τα μέσα της συνείδησης, σε μίαν αναγκαία σταδιακότητα χωρίς μαξιμαλισμούς. Γιατί μέρος του καλού είναι και το να υπερασπίζεται κανείς το δίκιο και την ελευθερία και αυτή η υπεράσπιση δεν μπορεί να γίνεται μόνο με λόγια αλλά και με δύναμη.

15/2/22

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ